

УДК 343.915:343.712.1

DOI 10.36919/3041-1149(Print).3.2024.114-119

С. М. Пуш,

аспірант кафедри права,

ПВНЗ «Європейський університет»

email: spush@e-u.edu.ua

ORCID ID 0009-0008-2338-9705

ТАКТИКА ОТРИМАННЯ ПОКАЗАНЬ ВІД УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗНИКНЕНЬ

У науковій статті на підставі вивчення сучасного стану розслідування насильницького зникнення людини, а також поглядів науковців запропоновано відповідні пропозиції та практичні рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності отримання показань свідків і потерпілих, відповідно до слідчої ситуації, у кримінальному провадженні. Виокремлено категорії осіб, які мають бути встановлені та допитані: очевидці кримінального правопорушення; особи, яких незадовго до викрадення бачили поруч з місцем події або в компанії зниклого; знайомі потерпілого і/або злочинця (близькі родичі й члени сім'ї, друзі, співмешканці), обізнані про його спосіб життя, розпорядок дня, наміри, зв'язки, конфлікти та проблеми; сусіди потерпілого; особи, які бачили потерпілого незадовго до зникнення та можуть пояснити окремі обставини його поведінки, можливий напрям і шлях пересування, ознаки зовнішності, ймовірно, причетних до викрадення; особи, які були присутні під час передачі викупу; очевидці, які спостерігали обставини звільнення викраденого; працівники правоохоронних органів; потерпілий (у разі його встановлення). Акцентовано увагу на тому, що отримання достовірних та повних показань під час розслідування насильницького зникнення можливе лише у разі суворого дотримання положень КПК України щодо отримання показань, а також запропонованих тактичних рекомендацій (прийомів, комбінацій) при допиті свідків, потерпілих.

Ключові слова: насильницьке зникнення, кримінальне провадження, допит свідка, показання, тактика.

Постановка проблеми та її актуальність. На Конституційному рівні визначено, що людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визначаються найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України) [1]. Проголосивши зазначені цінності, Україна прямує до правової держави, яка, відповідно до Основного Закону, гарантує кожному не тільки право на свободу й особисту недоторканність (ст. 29) [1], а й дієвий механізм реалізації конституційних норм. Однією з дієвих ланок такого механізму є кримінально-правові засоби, якими передбачено відповідальність за посягання на волю, честь і гідність особи, зокрема ст. 146-1 Кримінального кодексу (далі – КК) України «Насильницьке зникнення» [2].

Однією із основних причин невисокого відсотка розкриття цих кримінальних правопорушень є, зокрема, недосконалість проведення досудового розслідування, через що переважна більшість розпочатих кримінальних проваджень за ознаками викрадення людини закривається. Сприяють цьому також труднощі виявлення зазначених кримінальних правопорушень, подальшого розкриття та розслідування; відсутність відповідних науково обґрунтованих методичних рекомендацій. Крім того, з початку 2014 року росія, її війська та прибічники вчиняють численні найтяжчі міжнародні злочини на території України, зокрема свавільні затримання й насильницькі зникнення, катування та жорстоке поводження, а також сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом [3, с. 8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання боротьби з викраденням людей, зокрема за допомогою криміналістичних засобів і методів, досліджені в наукових працях Ю. П. Аленіна, В. Д. Басая, В. Д. Берназа, В. К. Весельського, А. Ф. Волобуєва, В. І. Галагана, В. С. Кузьмічова, В. В. Лисенка, Є. Д. Лук'янчикова, М. В. Салтєвського, М. Я. Сегая, В. Ю. Шепітька

та інших учених. Проте це не зменшує актуальності досліджуваної теми, а навпаки, свідчить про існування ряду невирішених науково-прикладних проблем.

Отже, є всі підстави вважати, що обрана тема дослідження має потребу в окремому та глибокому вивченні організаційно-тактичних особливостей проведення допиту свідків за фактами насильницького зникнення людини в кримінальних провадженнях зазначеної категорії.

Метою статті є вивчення сучасного стану розслідування насильницького зникнення людини та вироблення на цій основі відповідних науково обґрунтованих пропозицій, практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності отримання показань під час розслідування належних кримінальних правопорушень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, кожна слідча (розшукова) дія має певні особливості, вони різняться специфікою виконання безпосередніх завдань, тактичними прийомами й методами досягнення конкретної мети, складом учасників тощо, але водночас у своїй сукупності становлять цілісну систему [4, с. 163]. Під час розслідування незаконного позбавлення волі або викрадення людини допит є найпоширенішою слідчою (розшуковою) дією.

Уміння слідчого тактично правильно й ефективно провести допит здатне дати слідству відчутне просування вперед, чого не можуть дати інші слідчі дії й навіть їх комплекс. За належного тактичного уміння допит видається найбільш простим і, що є важливим на першочерговому етапі розслідування, швидким способом одержання криміналістично значущої інформації [5, с. 171].

Важливого доказового значення в процесі розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 146-1 КК України мають показання свідків-очевидців. Незважаючи на те, що зазначені протиправні діяння зазвичай учиняються в їх присутності, встановити очевидців можливо не в усіх випадках, що обумовлено такими обставинами: по-перше, викрадачі прагнуть звести до мінімуму небезпеку появи очевидців; по-друге, з почуття страху громадяни не бажають брати участь у кримінальному провадженні як свідки.

Специфіка вчинення таких кримінальних правопорушень дозволяє виділити такі категорії свідків: сусіди, родичі знайомого; особи, яким пред'являлися вимоги про виплату викупу за звільнення викраденого; очевидці спостереження за жертвою, яке здійснювалося викрадачами перед її викраденням; очевидці захоплення потерпілого; очевидці насильницького утримання викраденої особи.

У разі отримання інформації про насильницьке зникнення особи насамперед встановлюють: очевидців кримінального правопорушення; осіб, яких незадовго до вчинення кримінального правопорушення бачили поруч з місцем події або в компанії зниклого; знайомих потерпілого і/або злочинця (близьких родичів і членів сім'ї, друзів, співмешканців), обізнаних про його спосіб життя, розпорядок дня, наміри, зв'язки, конфлікти та проблеми; сусідів потерпілого; осіб, які бачили потерпілого незадовго до зникнення й можуть пояснити окремі обставини його поведінки; осіб, які були присутні під час передачі викупу; очевидців, які спостерігали обставини звільнення викраденого.

У науковій літературі допити свідків у процесі розслідування зазначених кримінальних правопорушень, залежно від обсягу, характеру володіння інформацією та способів її одержання, класифікують на декілька груп: допит свідків – очевидців захоплення злочинцями потерпілого; допит свідків підготовки злочинців до викрадення; допит свідків, які є родичами, знайомими й колегами викрадено; допит свідків – очевидців звільнення викраденого [6, с. 21–22].

Очевидцями фізичного захоплення злочинцями потерпілого можуть бути знайомі або колеги, випадкові очевидці кримінального правопорушення, близькі родичі та члени сім'ї. Допит таких свідків є першочерговою слідчою (розшуковою) дією. Інформація, отримана під час допиту свідка, може містити показання про причетність особи до кримінального правопорушення, а може, навпаки, підтвердити алібі підозрюваного.

В окремих випадках заявник є свідком підготовки злочинців до незаконного позбавлення волі або викрадення. Здебільшого такими свідками можуть бути колеги злочинців (зокрема, якщо особи викрадачів встановлені); родичі викрадачів; особи, у яких злочинці придбали вогнепальну зброю; власники транспортних засобів, які намагалися використовувати або використовували злочинці. Допит свідків цієї категорії може відбуватись у конфліктній

обстановці, передусім це стосується родичів злочинця. Користуючись правом, наданим ст. 63 Конституції України, вони можуть відмовлятися від дачі показань, що може обмежити можливість одержання слідчим інформації про особу викрадача й обставини підготовки злочинців до викрадення.

Зокрема, під час допиту заявника потрібно з'ясувати повні анкетні дані про особу, яка зникла із застосуванням насильства (прізвище, ім'я та по батькові, дата і місце народження, місце роботи або навчання). Варто установити вік, зріст, розміри взуття, одягу й головного убору, групу крові, стан фізичного та психічного здоров'я (можливі перенесені захворювання), стан зубів, особливості зовнішності й характерні прикмети (татуювання, сліди від перенесеної хірургічної операції, тілесних ушкоджень, ампутацій, фізичні недоліки, вади розвитку). Потрібно уточнити риси характеру зниклої особи, її спосіб життя, наявність шкідливих звичок (уживання алкоголю, наркотичних засобів, куріння), релігійні переконання, відносини зі знайомими, друзями, інформацію про судимість, наявність інтимних зв'язків, настрій напередодні зникнення, можливу мету залишення місця мешкання (від'їзду), місце, куди особа планувала прибути, тощо [7, с. 86].

З'ясуванню підлягає точний час залишення місця мешкання (від'їзду) особи (години та хвилини), можливий напрямок і шлях пересування. Встановлюють наявність документів, грошей (сума), інших цінних речей у момент зникнення особи, а також дрібних речей (запальничок, ключів). Уточнюють дані про наявність у розшукуваного мобільного телефону, його номер та IMEI. Обов'язково встановлюють, чи всі речі, які належать безвісно відсутній особі, наявні, а які речі (зокрема, документи, гроші) залишилися за місцем мешкання або роботи особи, хоча зазвичай мали б бути при ній. Доречно з'ясувати, як часто користувалася зникла особа комп'ютерною технікою, чи мала свою сторінку в соціальних мережах «Інтернет». Варто дізнатися адресу електронної пошти безвісно відсутньої особи. Вставивши електронні адреси користувачів, з якими листувалася особа, можна знайти домашню сторінку цього користувача, отримати відомості або згадування про нього на інших WEB-сторінках. Там можливо знайти ім'я власника адреси, його фото, навіть його контактний телефонний номер [8, с. 62].

Типовими ситуаціями під час допитів близьких родичів і членів сім'ї, знайомих, колег викраденого є такі: особа дає правдиві, повні показання щодо подій, які відбулися; особа не приховує факт викрадення, але відмовляється надавати інформацію, що стосується вимог викрадачів. Під час допиту свідків у першій ситуації перед слідчим постає завдання якомога точніше встановити характер погроз злочинців, як свідки їх одержали (в письмовій формі, на відео- або аудіокасетах, через месенджери), заходи, які здійснювали допитувані з метою звільнення викраденого. Під час допиту свідків у другій ситуації слідчі часто постають перед небажанням давати показання щодо дій злочинців, їхніх вимог до близьких родичів і членів сім'ї викраденого. Зазначене зумовлено тим, що викрадачі ставлять такі умови: якщо останні не будуть повідомляти про викрадення в правоохоронні органи, то вони (злочинці) після виконання родичами висунутих умов звільнять викраденого [9, с. 74–77].

У таких випадках слідчий повинен переконати допитуваного про хибність його позиції. Якщо свідок боїться помсти злочинців, потрібно пояснити, що йому й членам його родини, відповідно до чинного законодавства, буде забезпечено безпеку як особам, які беруть участь у кримінальному судочинстві.

З аналізу означених кримінальних проваджень вбачається, що особами, яким ставилися вимоги про виплату викупу, зазвичай були родичі та близькі викраденого. Під час їх допиту насамперед з'ясовується, від кого і за яких обставин їм стало відомо про викрадення; які події передували цьому; чи не спостерігали вони будь-чого незвичного в настрої та поведінці викраденого (дратівливість, зміна у зв'язку з цим звичного розпорядку дня, відмова від раніше запланованих заходів тощо); чи не розповідав викрадений перед зникненням про погрози, вимагання, стеження за ним; чи не помічали допитувані спостереження за викраденим тощо. Потім у допитуваного з'ясовують, хто і в якій формі висунув вимоги про викуп. Якщо це робилося по телефону, варто поставити запитання про те, коли надійшов дзвінок, чим до цього займався допитуваний, з ким перебував, чи не могли викрадачі здійснювати за ним спостереження [4, с. 88]. З'ясовують обставини зустрічі з викрадачами або їх посередниками, вимоги, які ставилися, особливі прикмети осіб.

Під час отримання показань свідків, які стали очевидцями спостереження за жертвою кримінального правопорушення, потрібно з'ясувати, коли вони помітили спостереження за викраденим, хто і як його здійснював, де перебували зазначені особи, хто міг їх бачити. Також з'ясовується місце їх перебування в момент захоплення, на якій відстані від учасників події перебували, які дії вчиняли, коли щодо потерпілого чинилося насильство. Під час допитів таких осіб основним тактичним прийомом є максимальна деталізація показань.

У процесі допиту в статусі свідків сусідів, колег зі служби, знайомих і родичів потерпілих з'ясовують: інтереси потерпілого, характер його діяльності, особливості поведінки, наявність хвороб, ставлення до спиртного й наркотиків; оточення та коло друзів; чи мав з кимось неприємні або ворожі стосунки; хто міг бути зацікавлений у його викраденні; де й з ким востаннє бачили потерпілого, чи знали про його наміри та плани напередодні викрадення; за яких обставин свідок довідався про викрадення; прикмети викраденого (його одягу й речей, які були на ньому), чи були при ньому гроші, документи, цінності [9, с. 74].

Якщо свідок одержав інформацію від потерпілого, бажано, крім докладних показань про те, що розповідав потерпілий про обставини його викрадення й утримання, з'ясувати, чи не розповідав він про події, які передували вчиненню кримінального правопорушення: чи не виникало у нього конфліктів з будь-ким; чи не одержував він погроз; чи не помічав за собою спостереження; чи не було незвичних телефонних дзвінків, відвідувань; чи не відбувалося дивних, малозрозумілих подій тощо [7, с. 82; 10, с. 169].

Варто звернути увагу, що більшість свідків не завжди можуть назвати ознаки такої поведінки, дати пояснення власним висновкам. У зв'язку з цим їм потрібно ставити запитання про те, на якій відстані перебували суб'єкти спостереження від потерпілого, як і навіщо вони рухалися за ним, як поводитися, коли потерпілий зупинявся, повертав, заходив до якихось приміщень, а потім виходив з них. З погляду свідка, підозрілою може бути поява якихось раніше незнайомих йому осіб безпосередньо перед викраденням, спроби таких осіб приховати, закрити обличчя під час зустрічі з людьми, відвернутися від них, змінити напрямок руху, сховатися тощо.

Особливої уваги потребує отримання показань від потерпілого. Як слушно вказує О. Л. Авраменко, допит потерпілого в таких провадженнях дозволяє одержати інформацію не тільки про кількість злочинців, мотиви їх дій, ознаки зовнішності, особливості поведінки, ступінь організованості групи, погодженість дій її учасників, спосіб учинення кримінального правопорушення, а також з'ясувати роль кожного із злочинців у вчиненому протиправному діянні й отримати додаткові докази. Водночас варто враховувати, що викрадені після їх звільнення можуть перебувати в тяжкому фізичному та психологічному стані, викликаному пережитим страхом, перенесеним фізичним насильством тощо [6, с. 89].

З огляду на викладене під час отримання показань від потерпілого треба створювати умови для довірливого спілкування, уникаючи без потреби загострення ситуації, демонструвати зацікавленість в одержанні повної та достовірної інформації. У разі виникнення різних ускладнень, викликаних необ'єктивністю допитуваного, його бажанням приховати окремі неприємні для себе факти, варто виявляти наполегливість в одержанні достовірних показань, але водночас поводитися коректно, не допускати зайвого загострення ситуації.

За слушним зауваженням окремих науковців важливою тактичною особливістю отримання показань є те, що якщо під час допиту свідка у слідчого виникають будь-які підозри щодо причетності допитуваного або іншої особи в учиненні нею злочину, то ні в якому разі не можна висловлювати їх вголос [7, с. 92]. У такій ситуації найдоцільніше докладно зафіксувати ці свідчення в протоколі допиту, а потім забезпечити їх перевірку. У разі їх підтвердження в слідчого з'являється перспектива швидкого розслідування обставин учиненого.

Висновки. Показання осіб, які володіють певною інформацією про обставини кримінального правопорушення, передбаченого ст. 146-1 КК України «Насильницьке зникнення», є найважливішим процесуальним засобом, за допомогою якого забезпечується встановлення обставин події. У ситуації невизначеності, тобто коли особу злочинця (злочинців) не встановлено, показання свідків (очевидців протиправного діяння; осіб, яких незадовго до викрадення бачили поруч з місцем події або у компанії зниклого; сусідів та знайомих потерпілого і/або злочинця

(близьких родичів і членів сім'ї, друзів, співмешканців), обізнаних про його спосіб життя, розпорядок дня, наміри, зв'язки, конфлікти та проблеми; осіб, які бачили потерпілого незадовго до зникнення; осіб, які були присутні під час передачі викупу; очевидців, які спостерігали обставини звільнення викраденого; працівників правоохоронних органів) і потерпілого (у разі його встановлення) мають визначальне значення в кримінальному провадженні.

Досягнення проміжних та основних завдань кримінального провадження в процесі розслідування насильницького зникнення можливе лише в разі чіткого дотримання положень КПК України щодо отримання показань, а також тактичних рекомендацій (прийомів, комбінацій) під час допиту свідків, потерпілих, що направлені на: встановлення психологічного контакту з допитуваним; актуалізацію забутого в пам'яті допитуваного; спонукання свідка до давання показань; уточнення показань та усунення в них суперечностей; усунення перекручень і спотворення інформації за добросовісною помилкою допитуваного; викриття неправди тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-vr>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III / Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/conv#n2491>
3. Організаційно-правові засади діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України : монографія / В. Дрозд, А. Пономаренко, С. Абламський та ін. Херсон : Гельветика, 2020. 352 с.
4. Войтович Є. Методика розслідування насильницького зникнення людини : дис. ... д-ра філос. за спец. 081 – «Право» / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2021.
5. Александренко О. Організація та особливості тактики допиту у кримінальних провадженнях про серійні вбивства. *Актуальні проблеми досудового розслідування* : зб. тез доповідей IV Всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 2015. С. 171–173.
6. Авраменко О. Особливості початкового етапу розслідування викрадення людей, вчинених злочинними групами : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2011.
7. Войтович Є., Тичина Д., Антошук А. Основи методики розслідування насильницького зникнення людини [Текст] : монографія. Київ, 2022.
8. Мазурок О. Криміналістичне забезпечення діяльності Національної поліції під час розшуку безвісно відсутніх осіб : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2018.
9. Бурлака В. Особливості тактики допиту свідків при розслідуванні незаконного позбавлення волі або викрадення людини. *Юридична наука: політичні, економічні та соціальні витоки сьогодення* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 29–30 жовт. 2010 р. : у 2 т. Т. 2. Київ, 2010. С. 74–76.
10. Рудніченко О. Типові слідчі ситуації розслідування незаконного позбавлення волі або викрадення людини. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 2 (23), т. 5, ч. 2. С. 166–170.

REFERENCES

1. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-vr> [In Ukrainian].
2. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy № 2341-III vid 05.04.2001 / Zakonodavstvo Ukrainy. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/conv#n2491> [In Ukrainian].
3. Drozd, V., Ponomarenko, A., Ablamskyi, S. ta in. (2020). Orhanizatsiino-pravovi zasady diialnosti slidchikh pidrozdiliv Natsionalnoi politsii Ukrainy [Organizational and legal principles of activity of investigative units of the National Police of Ukraine] : monohrafiia. Kherson : Helvetyka. 352 [In Ukrainian].
4. Voitovych, Ye. (2021). Metodyka rozsliduvannia nasylnytskoho znyknennia liudyny [Methods of investigating the enforced disappearance of a person] : dys. ... d-ra filos. za spets. 081 – «Pravo» / Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav. Kyiv [In Ukrainian].

5. Aleksandrenko, O. (2015). Orhanizatsiia ta osoblyvosti taktyky dopytu u kryminalnykh provadzhenniakh pro seriini vbyvstva [Organization and peculiarities of interrogation tactics in criminal proceedings about serial murders]. *Aktualni problemy dosudovoho rozsliduvannia* : zb. tez dopovidei IV Vseukr. nauk.-prakt. konf. Kyiv. 171–173 [In Ukrainian].

6. Avramenko, O. (2011). Osoblyvosti pochatkovoho etapu rozsliduvannia vykradennia liudei, vchynenykh zlochynnymy hrupamy [Peculiarities of the initial stage of the investigation of kidnapping committed by criminal groups] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09. Kyiv [In Ukrainian].

7. Voitovych, Ye., Tychyna, D., Antoshchuk, A. (2022). Osnovy metodyky rozsliduvannia nasylnytskoho znyknennia liudyny [Basics of the methodology of the investigation of the enforced disappearance of a person] : monohrafiia. Kyiv. 176 [In Ukrainian].

8. Mazurok, O. (2018). Kryminalistychnе zabezpechennia diialnosti Natsionalnoi politsii pid chas rozshuku bezvisno vidsutnykh osib [Forensic support of the activities of the National Police during the search for missing persons] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09. Kyiv [In Ukrainian].

9. Burlaka, V. (2010). Osoblyvosti taktyky dopytu svidkiv pry rozsliduvanni nezakonnoho pozbavlennia voli abo vykradennia liudyny [Peculiarities of the tactics of questioning witnesses in the investigation of illegal deprivation of liberty or abduction of a person]. *Yurydychna nauka: politychni, ekonomichni ta sotsialni vytoky sohodennia* : materialy III Mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Kyiv, 29–30 zhovt. 2010 r. : u 2 t. T. 2. Kyiv. Pp. 74–76 [In Ukrainian].

10. Rudnichenko, O. (2018). Typovi slidchi sytuatsii rozsliduvannia nezakonnoho pozbavlennia voli abo vykradennia liudyny [Typical investigative situations are the investigation of illegal deprivation of liberty or kidnapping]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*. 2 (23), t. 5, ch. 2. 166–170 [In Ukrainian].

S. M. Push. TACTICS OF OBTAINING TESTIMONY FROM PARTICIPANTS IN CRIMINAL PROCEEDINGS DURING THE INVESTIGATION OF FORCED DISAPPEARANCES

The scientific article, based on the study of the current state of the investigation of the enforced disappearance of a person, as well as the points of view of scientists, offers relevant proposals and practical recommendations aimed at increasing the effectiveness of obtaining statements of witnesses and victims in accordance with the investigative situation in criminal proceedings. The categories of persons who must be identified and interrogated are distinguished: eyewitnesses of a criminal offense; persons who, shortly before the abduction, were seen near the scene of the incident or in the company of the missing person; acquaintances of the victim and (or) criminal (close relatives and family members, friends, roommates), who are aware of his lifestyle, daily routine, intentions, connections, conflicts and problems; neighbors of the victim; persons who saw the victim shortly before the disappearance and can explain the specific circumstances of his behavior, the possible direction and path of movement, signs of the appearance of those probably involved in the abduction; persons who were present at the transfer of redemption; eyewitnesses who observed the circumstances of the release of the abducted person; law enforcement officers; victim (if identified). Attention is focused on the fact that obtaining reliable and complete testimony during the investigation of enforced disappearance is possible only in case of strict compliance with the provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine regarding obtaining testimony, as well as the proposed tactical recommendations (techniques, combinations) when questioning witnesses and victims.

Key words: enforced disappearance, criminal proceedings, interrogation of a witness, testimony, tactics.

Стаття надійшла до редакції 22 серпня 2024 року